מגנזי המלך

פרשת קרח תשפ"ב לפ"ק
| גליון נ"א |

עובדות מוכיחין, שסיפר רבינו בנועם
שיחין, בסעודתא דחקל תפיחין

סיפורי קודש שסיפר כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א על

הגה"ק רבי שלמה קלוגער זי"ע

יומא דהילולא קדישא ל' סיון

רבי שלמה קלוגער איז געווען א גאון וגדול, א גרויסער משיב און א גרויסער מחבר ספרים. נאך היינט דרוקט מען פרישע ספרים פון אים, אויף יעדע סדרה אן עקסטערע באנד - יעדע יו"ט, ר"ה, יו"כ, עשי"ת, די וועלט זאגט אז ער האט געמאכט אזוי סאך ספרים כמנין "שלמה". ער האט טאקע א ספר 'האלף לך שלמה' (ספר שו"ת על ד' חלקי שו"ע) ער איז געווען א געוואלדיגער משיב (חוץ ממה שכתב והדפיס חיבורים אדירים על מס' הש"ס וחידושי הלכות).[1]

ער האט נישט געהאט קיין רבנות פאסטן, ער האט געוואוינט אין בראד, בראד האט נישט געהאט קיין רב.[2] רבי אפרים זלמן [מרגליות, בעל בית אפרים ז"ל] האט דאך אויך געוואוינט אין בראד ער איז געווען א עושר[3] ס'איז געווען ביי אים תורה וגדולה במקום אחד, און ער האט אויך נישט משמש געווען ברבנות, רבי שלמה קלוגער האט מען אויך נאר גערופן דער בראדער מגיד, אבער שפעטער איז ער געווען רב דארט.[4]

---

1 עיין בהקדמת ס' שיירי טהרה (שי"ל בשנת תרי"ד) מביא שיש בידו שלושים ושתה חיבורים גדולים על כל מקצועות התורה, וכשמונת אלפים תשובות מצעירותו.

ובהקדמת חכמת התורה (שי"ל בשנת תרכ"ו) מביא שהגיע למנין קנ"ו חיבורים. וי"א שבכתב יד חיבר אלף חיבורים ע"ש הכתוב "האלף לך שלמה", וי"א שחיבר ספרים כמנין שמו שלמ"ה.

ועיי' בס' תולדות שלמה שהגאון מהרש"ק סיפר פעם אחת מבלי משים כי יש לו קל"ו חיבורים על ש"ס ופוסקים, כל חיבור מכיל לערך מאתים דף, ונוסף לכך נמצאים עוד ברשותו ממת שכבר כתב לפניו לערך ח' אלפים תשובות לרבני זמנו בעניני הוראה חמורים. והגאון ר' יוסף שאול בעל ה"שואל ומשיב" אמר עליו בהספדו שנשא עליו ש"היה למנוח ארבעים אלף ניירות חידו"ת".

2 עיי' בס' תולדות הגאון הנודע ביהודה שבבראדי כיהן רב אחד שהיה מיוחס ועשיר וקרובו של בעל ה"נודע ביהודה", היה אותו רב תקיף ובני העיר יראו מפני תקיפותו, לימים יצא לעז על אשתו כי לא טובה השמועה, וחכמי העיר דרשו וחקרו והתברר להם כי השמועה אמת, אך הרב חרץ משפט בכח המלכות והכריז כי כל מי שיוציא לעז על אשתו ויאמר עליה דבר מגונה, אחת דתו להלקותו ברבים או לשלם מאה אדומים בעד כל לשון גנאי שיאמר עליה.

בין חכמי המקום היו בעל ה"נודע ביהודה" רבי מאיר מרגליות בעל "מאיר נתיבים" ורבי אברהם גרשון מקיטוב גיסו של הבעש"ט, רוח לבשה אותם ברצותם לקיים את הציווי "לא תגורו מפני איש", והם נכנסו לבית הועד אשר בבית הרב בהיותו מלא אנשים, ואז הכריז בעל ה"נודע ביהודה" בקול רם ואמר, דעו נא, כי אשת הרב היא חוטאת וטמאה, והא לכם הקנס מאה אדומים בגלל שאמרתי עליה שהיא חוטאת וטמאה, ואילו היו לי עוד מאה אדומים לשלם עבור האמירה שהיא חוטאת וטמאה, הייתי אומר שוב שהיא חוטאת וטמאה, אך מכיון שאין לי, די בכך שאמרתי פעם אחת שהיא חוטאת וטמאה, כך כפל ושילש עוד ועוד את לשון הגנאי מבלי לשלם אלא פעם אחת בלבד.

כאשר סיים בעל ה"נודע ביהודה" את דבריו, החל רבי מאיר מרגליות לקרוא בקול גדול בגבורתה של האשה, ומכיון שלא היו לו מאה אדומים הלקוהו, לאחר מכן הצטרף לקולות המחאה גם רבי אברהם גרשון מקיטוב, וכאשר ביקשו להלקותו, החלה מהומה גדולה מהמון אדם שהתאסף במקום, והוא נמלט מן העיר אל גיסו הבעש"ט הק' במעזיבוז. (עיי' בתשו' נב"י קמא סי' ע"ב – ע"ד).

3 הגאון בעל בית אפרים ומטה אפרים נולד ביום י"ט כסלו תקכ"א לאביו הגאון ר' מנחם מאניש זצ"ל אבדק"ק וויטקוב וגריידינג, למד אצל דודו הגאון ר' אלכסנדר סנדר מרגליות זצ"ל, בצעירותו כיהן כאבד"ק היבניב, ולאחר זמן קצר שב לבראדי, נבחר לכהן כאבד"ק פפד"מ אחרי פטירת מחותנו בעל מחנה לוי, וסירב לנסוע שמה כי לא רצה ליהנות מכתרה של תורה כאשר נהג זקנו הגאון בעל תבואות שור זצ"ל שלא רצה לשמש ברבנות, והתחרט מאד על שכיהן בכתר הרבנות בנעוריו, תורה וגדולה התאחדו על שולחנו, נפטר בבראדי ביום כ"ד אב תקפ"ח לפ"ק ושם מנו"כ.

4 כי אח"כ קבלו את הגאון רבי שלמה כאב"ד ורב העיר, אך מן הפלא להעתיק את מכתו של הגאון רבי שלמה קלוגער זצ"ל שכתב לבני קהילת בראדי בשנת תרכ"ח שהוא רוצה להתפטר ממשרת הרבנות מחמת תשות כח, (המכתב נעתק במילואו בקובץ מוריה ס"ו עמ' פ"ג) והוא כתב לקהלתו "שמעו נא זאת עדת עם ישורון הנה זה לי כמ"ח שנים אשר על המצפה אנכי פה עמכם, כי נחני ה' צופה לבני ישראל על עם ה' אלה להורות להם הדרך ילכו בה ואת המעשה אשר יעשון, ואעידה לי עדים נאמנים את השמים ואת הארץ כי כל משך השנים הללו עבדתי את עבודתי באמונה ובלב תם... הנני יורד מעל כסאי נקי כפים כאשר עליתי עליו בתחלה...והנה אנכי היום כאיש נדהם זקן ושבע ימים, לכן הנני מרים המשרה הזאת מעל שכמי ועבודת הציבור לא אעבוד עוד, ואלכה לי לעבוד את עבודת נפשי, אולי אבנה גם אנכי לד'... בנ"י עדתי בטחו גם באהבתי אף אם אפרד מכם, לבבי שוכן בתוככם אני לעדתי ועדתי לי, והי' בטוב אשר יטב ד' לכם ישמח לבי גם אני ובשלומכם לי שלום...

ועיין בקובץ הנ"ל שמעתיק מכתב תשובה מראשי הקהילה שמפצירים בו שישאר על משמרתו, וכותבים לו שאפי' אם יתפטר ממשרתו ימשיכו לשלם לו משכורתו, עיי"ש בב' מכתבים הנפלאים.

ועיין בקובץ הנ"ל (קובץ ס"ט עמ' ק"ח) שמוסיף שם א' דבר נפלא ששמע בעל העובדא, שפעם העתיק רב א' בירושת"ו את המכתב כלשונו והי' ההעתק אתו, באותם ימים עבר פעם אחת ברחוב פרס ליד בית הגאון הגרי"ז מבריסק זצ"ל, והנה הגאון ז"ל עומד על מרפסת ביתו וכשראה את הרב הנ"ל רמז לו שיעלה לביתו, ושאלו האם ידועה לו במסורת הסיבה שהניעה את הגאון בעל הבית הלוי לבקר בעיר בראדי, ענה הרב הנ"ל להגאון מבריסק ז"ל שאינו יודע, אלא כיון שהוזכרה העיר ברודי יש לו להראות לכבוד הרב מכתבו של הגר"ש קלוגר על התפטרותו מרבנות קהילת ברודי,

כל הזכויות שמורות ©

נאכדעם האט מען אים אויפגענומען אלס רב אין בערזאן, דער רבי ר׳ אשר׳ל האט דאך געהאט א איידעם דער בערזשאנער רב רבי פייבוש וואס האט געמאכט א ספר שפת אמת - ער האט געהאט עגמת נפש אין בערזשאן, איז טאקע דא א בריוו פונעם דברי חיים וועגן דעם, (בס׳ אוהב שלום-קאמינקא עמ׳ מה נדפס מכתב קודש זו).[5]

מ׳זאגט אז מ׳האט אויפגענומען רבי שלמה קלוגער אויף רב אין בערזשאן, און ער איז זייער קראנק געווארן, ס׳איז שוין געווען ממש בכלות הנפש, דעמאלטס האט ער באשלאסן אז ער וועט געזונט ווערן, פארט ער אוועק פון דארט, ער האט געהאלטן אז דאס האט געהאט מיט דעם צוטוהן, א הקפדה.[6]

ווען ער איז געזונט געווארן איז ער אוועק געפארן פון בערזשאן, און איז צוריק געגאנגען קיין בראד, דארט האט מען אים שוין נישט געקענט לאזן אן א טיטל, ווייל ער איז שוין געווען א רב, האט מען אים אויפגענומען אלס מגיד אין בראד, זיין ספר חכמת שלמה קומט פון די דרשות וואס ער האט געזאגט דעמאלט אלס מגיד.[7]

ער איז געווען דער ערשטער וואס האט ג׳אסר׳ט מאשין מצות[8] **- ר׳ יוסף שאול פון לעמבערג האט דאס מתיר געווען,**[9] **און ער האט דאס גע׳אסר׳ט, נאכדעם ערשט האבן זיך מצטרף געווען דער דברי חיים,**[10] **און דער חידושי הרי״ם און זיי זענען אויך ארויס קעגן די מאשין מצות, אבער ער איז געווען דער ערשטער, דאס איז געווען איין מערכה.**

די צווייטע זאך איז געווען מיט די שחיטה אין בארדיטשויב,[11] **אין בארדיטשוב איז געווען א**

---

5 כששמע מרן הרב ז״ל מזה, ביקשו להשאיר אצלו את העתק מכתבו של הגר״ש קלוגר זצ״ל, והוא נענה לבקשתו, לאחר ימים פגשו בניו של מרן הרב מבריסק ז״ל את הרב הנ״ל ואמרו לו שאף פעם לא ראו את אביהם הרב לבכות כמו שבכה בהשעה שקרא את אגרתו של הגר״ש קלוגר ז״ל.

וולש״ק של הדברי חיים במכתבו: רב שלום וברכה לידידי הרב הגאון מופה״ד בוצינא קדישא המפורסם בשער בת רבים נזר הדור פאר הזמן עטרת ראשנו מחו׳ ריע כאח לי פ״ה ע״ה נ״י כקש״ת מו״ה שלום הלוי שליט״א אב״ד דק״ק קאמינקא.

שמעתי מפי ידיד נפשי הרב בנש״ק מו״ה יחיאל נ״י כי זכרתם גם אותי בתוך ידידות חברות חברים בידידות שמחת נפשם ותעלוזנה כליותי כי לא נשכחתי בעניי מאת ידידי מנוער ושמחתי מאוד במפעלותיו אשר פעל כת״ר וגמר קשר עבותות אהבה מחברת זיווג קדוש זרע קדושי עליונים, נא מעתה וע״ע לא ימוש זכרוני ממנו.

ידידי יסלח נא בטובו לאשר אבקש ואל יהי דברי למשא לפני קדושתו כי חכם כי״ב יבין תוכן הדבר שמענו מפטירת כבוד הרב החסיד המפורסם מברעזאן וכי נתמנה בנו הרב הה״ג מו״ה פייוויש נ״י למלאות מקומו ורק איזה אנשים אשר המה במודרי אור מנעו הטוב ואנחנו לא נדע מה אתם. לזה ימחול נא כבוד קדושתו ליסע לק״ק הנ״ל ובחכמתו ויראתו ובהשתדלות חריצותו יבין תוכן הדבר ואז נדע אם יש ממש בדבר גם יוכל כבוד קדושתו לדבר עם הגבירים וידעתי אשר דבריו יעשו פרי כי נכבד הוא להלל מאוד בעיני כל.

ואם כי ידעתי ידידי כי כמשא כבד הוא לפני כ״ק לעשות כמו זר מעשהו ולילך למרחק אולם גודל אהבתו לבית אדמו״ר הקדוש הרב דק״ק ראפשיץ נ״י (ה״ה ההה״ק רבי אשר״ל) ויופיע אהבה בל תימוט לנצח וגם ידידות נועם קדושת אב הזקן א״א זצלה״ה (ה״ה ההה״ק רבי נפתלי צבי בעל זרע קודש) לא ישכח לנצח מלהטיב עם זרעו גם בדבר אשר נגד כבודו ורצונו וד׳ הטוב יראה אמיתת מעשינו ויגמור בעדינו לטוב ולאשר ידעתי כל זה על כן הסיבותי לבבי לבקש זאת מכ״ק.

וגם כי כבוד אדמו״ר הקדוש מפה שיחי׳ (ה״ה ההה״ק בעל עטרת צבי מזידיטשוב, כי המכתב נכתב ע״י ההה״ק מצאנז בהיותו שם) רצונו בזה אך מעכ״ת יודע דרכו בקודש כי אין דרכו להעמיס עול על שום אדם ובפרט על חכי״ב חכם כיוצא בו אולם כתבתי זאת בידיעתו ומחמת כבודו ולא אוכל להערך דברים כראוי לגברא רבא קצרתי במאמרים וקרנו בכבוד ירום.

כנפשו ונפש ידידו חפץ שלומו ואהבתו, הק׳ חיים הלברשטאם.

6 עי׳ בספר תולדות שלמה (דף צו-ק) וז״ל: כעבור ב׳ שבועות כעבור ב׳ שבועות לאחר שנתקבל הגאון מהרש״ק לאבד״ק ברעזאן נפל למשכב ונחלה עד שהרופאים אמרו נואש לחייו ויהי בבוקר אחד קרא לבנו הרב חיים יהודה ז״ל ואמר לו שהוא מרגיש כעת בעצמו שהוא חולה מסוכן וצריך לרחמים מרובים מן השמים והוא מקבל עליו עכשיו בעת צרה באם יקיומהו ד׳ מחליו ימהר וישוב לביתו עיר בראדי כי הראו לו מן השמים אשר אין כאן מקומו ואח״כ שב לאיתנו וחזר לעירו הקודמת בראד.

7 וכן יסופר שהרה״ק רבי מאיר מפרעמישלאן זי״ע כתב לו בזה״ל: ׳ראיתי בספרא דאדם קדמאה, שלמה מגיד יתקרי ורב לא יתקרי׳, ויש לציין שבס׳ אור המאיר מובא מכתב ששלח הרה״ק רבי מאיר מפרעמישלאן זי״ע לאב״ד לעמבערג על אשר טען לפניו על אשר לא רצה בשום אופן לקבל בקשות ופדיונות מנשים, והם בקשו מהגאון הנז׳ שיפעול אצל הרה״ק שיואיל לקבל בקשותיהם, והרה״ק כתב לו שאינו מסכים בשום אופן לזה, וכותב לו לעיין בדברי האלשי״ך הקדוש שאלישע הנביא דיבר רק עם אשה אחת וד״ל, וכתוב לו ...וכזה כתבתי גם להרב המגיד הגאון דק׳ בראד ג״כ אשר ביקש בענין זה...

8 הגאון רבי שלמה קלוגער הוציא לאור קונטרס מיוחד בשם ׳מודעה לבית ישראל׳ ובשער הקונטרס נכתב: "כולל תשובות מגאוני ורבני הדור לאסור המצות אשר בציקם נערך ע״י מאשינע על חג הפסח, למען ידעו בית ישראל להזהר ולעמוד על נפשם, שלא יכשלו ח״ו בחשש איסור חמץ בפסח, ובחשש איסור לבטלה, וינהגו כימי עולם וכשנים קדמוניות, נדפס בפקודת הגאון אור ישראל וקדושו מופת הדור רשכבה״ג כקש״ת מוהר״ר שלמה קלוגער נר״ו מבראדי, ועל הוצאות החכמים היקרים הרבנים הגבירים דק״ק קראקא יע״א, לזכות את הרבים".

ובמכתב הגאון ר״ש קלוגער כשמתייחס לטענת המתירים שסומכים על רבני אשכנז שהתירו, כתב וז״ל: "ואין ללמוד מהם מכמה טעמים וכו׳, אל תשנו מנהג אבותיכם, הם יעשו מה שלבם חפץ כדרכם, ואנחנו נלך בעקבות רבותינו ומהם לא נזוז ימין ושמאל".

9 הגאון רבי יוסף שאול נאטאנזאהן ז״ל בעל שואל ומשיב הוציא לאור קונטרס בשם ׳ביטול מודעה׳ לבטל דברי הקונטרס ׳מודעה לבית ישראל׳ שיצא לאור ע״י הגאון ר״ש קלוגער כנ״ל.

10 וז״ל בתשו׳ דברי חיים (ח״א סי׳ כ״ג): "אך די לאסור במה שכתב הגאון רמ״ז נר״ו (ה״ה הגאון רבי מרדכי זאב איטינגער ז״ל מלעמבערג מח״ס מפרשי הים וס׳ מגן גיבורים) שראה בעיניו המאשין וכי אי אפשר לגרות היטב הנדבק בו וכו׳, אולם גם לדעתי הרבה טעמים עפ״י דין לאיסור, אך הם כמוסים אתי, כאשר כן קבלתי מפי חותני הגאון מלייפניק זצ״ל שבכמות אלה הדברים אין לגלות הטעם רק לפסוק הדין בהחלט והשומע ישמע וכו׳, ולכן בדרך החלט אני אומר לכם כי העושה מצות על כלי זה היא חמץ גמור... ובטוח אני לראות מהרה במפלת המאשין, וכל השואל ממני בזה אודיע שלדעתי המה פסולים".

וכשבני הגה״ק רבי משה מבארדיוב ז״ל - המסדר ומו״ל שו״ת דברי חיים, בחיי המחבר מרן הדברי חיים - הדפיסו שנית את השו״ת בחיי אביהם הגה״ק מבארדיוב ז״ל, הוסיפו שם הערה וז״ל: "א״ה, לא עברו ימים מועטים, ונשרף כל בית המאשין בהפסד גדול, והיה לאות". עכל״ק.

ועי׳ מש״כ מרן רבינו ז״ל בספרו הק׳ ויואל משה (מאמר א׳ סי׳ קמ״ג) וזלש״ק: "וכשהתחילה השערוריה בעולם על דבר המאשין מצות, והיה פלוגתא בין החכמים מערכה מול מערכה, זה אוסר וזה מתיר, וכאו״א כתב טעמו ונימוקו, בכל פרטי העשיות של המאשין, ומרן הגה״ק מצאנז החליט לאסור מחמת טעם הכמוס וכו׳, ורבים תמהים מדוע לא גילה טעם ההלכה, והיו גדולים שחתרו להבין טעמו ונימוקו בספרות שונות, ולפענ״ד ד״ת עניים במקום אחד ועשירים במקום אחר, כי בחלק ב׳ (סי׳ א) בענין המאשין ציצית, כתב שאי אפשר להתיר המאשין בשום אופן כי אופני המאשין משתנים בכל יום, ואם יצא מאשינען בהיתר יעשו גם מאשינען אחרים כמתכונתם באופן שבוודאי אסור ומי יאמר להם דבר, וכו׳, ע״כ חלילה להתיר מאשין במצוה דאורייתא, עיי״ש מה שהאריך בזה, ומובן שטעם זה הוא גם במאשין מצות", עכל״ק בויואל משה.

11 קודם שנתחיל לתאר את הפולמוס הנורא סביב השוחט מבארדיטשוב, נעתיק הקדמת החוקר הרב יקותיאל יהודה גרינוואלד ז״ל בספרו השוחט והשחיטה בספרות הרבנות (עמ׳ קל״ב), וכה כותב: כמעט שאפשר להחליט כי בכל ספרי שאלות ותשובות לא תמצא פולמוס נורא אדות שוחט כפולמוס זה, אשר כמעט רוב גדולי הדור השתתפו בו, השוחט מברדיטשוב הרעיש בזמנו ערים ואמהות בישראל, ידידים נתרחקו, אוהבים נתפרדו, אסרו והתירו התירו ואסרו, איסורים והיתרים פרחו באויר... ומעשה שהיה כך היה:

בעיר אומאן לא רחוקה מעיר בארדיטשוב שמה גר שוחט אחד בשם ר׳ אברהם ב״ר שלמה, בשנת תקצ״ב עלו בידי חסידי הרב הצדיק רבי משה אבד״ק סאוורין לפנות דרך להשוחט הנ״ל בעיר בארדיטשוב עיר גדולה של חכמים וסופרים, להיות שם שוחט ובודק, ויש לציין שהרה״ק מאוורין בעצמו נתקבל כדיין ומורה בעיר הנ״ל אך גם היו גם אלו ששטמוהו והתקוטטו עמו, והשוחט ר׳ אברהם היה ג״כ חסיד ונאמן להה״ק הנ״ל.

כל הזכויות שמורות ©

אבל שם בעיר הנ"ל היו שם חסידים מאדמו"רים אחרים אשר היה פירוד לכבות בין שני המחנות. ואחרי שנתקבל ר' אברהם לשוחט פנו מאנשי העיר אל גדולי הדור לבא לעירם לראות ולבדוק את השוחט, כי יצאו כמה וכמה רינונים עליו וכולם ראו שמאז בואו לבארדיטשוב נתרבו הבהמות הכשרות מאשר היו לפניו, וידידיו אמרו שריבוי זה היא מסיבה שהוא אומן גדול ומהיר מאד במלאכתו למעך ולהסיר הסירכות, אכן כמה וכמה יראים ושלמים אמרו כי אי אפשר לשוחט אפילו אם הוא מומחה שבמומחים להוציא כל כך כשרות, וע"כ חשדו שהדבר אינו כשורה. וא' מהרבנים שקיבל מכתבם היה הגאון רבי שלמה קלוגער זצ"ל שהיה אז רב ומגיד מישרים בעיר בראד, והטריח עצמו בטלטולא דאורחא לבוא אחר יום הקדוש לעיר בארדיטשוב ולשפוט בעיניו את כל הנעשה שם.

הגאון רש"ק שהה שם בבארדיטשוב כשלשה שבועות, והלך ג' פעמים לבקר בבית המטבחיים וחקר ובדק אחר תהלוכות השוחט ולא הגיב מאומה, ולא ידעו אם השוחט מצא חן בעיניו או לא. אך כשחזר לביתו שלח מכתב עם לשונות נוראים לאנשי ק"ק בארדיטשוב נגד השוחט הנ"ל עם שמונה נימוקים, וכ' שאסור לאכול משחיטתו, כי הוא בדק אחריו וראה ששחט בקלות יתירה וכן כל הבדיקות שלו נעשים בזלזול נורא, ולכן פסק שצריך להכשיר את הכלים ולסלק את השוחט ממשרתו תיכף ומיד.

כשקבלו אנשי בארדיטשוב מכתבו קמו כולם כאיש אחד ללחום מלחמות ה', ואם כי אחדים התאוננו באהליהם, עם כל זאת השוחט ראה כי בא הקץ לעבודתו, ועזב את העיר.

אחדים מידידיו גמרו לשלחו לעיר סטריא לפצור בהרב דשם שהיה אחד מגדולי הדור רבי ענזיל צוזמיר זצ"ל בעל שו"ת מהריא"ז לעמוד לעזרתו להשפיע על ידידיו גדולי ישראל שהמה ישפיעו על ראשי הקהלה בארדיטשוב להושיבו על כנו, וראה בשו"ת שלו (סימן נ"ב) ושם הוא כותב "בין כסא לעשור בא אלי הרבני הוותיק ירא ה' מוה' אברהם בר' שלמה שו"ב דברדיטשוב, ודמעתו על לחיו, חמס ושוד יקרא על הגז שלמה קלוגער אשר ארח לחברה עם אלה אשר עמדו להכריתו מארץ החיים על לא חמס בכפו, ובידו מכתב עוד מאחד מגדולי הרבנים אהובנו מנוער שמה מעוררינו לצאת לישע העלוב ההוא, ואם כי ידעתי כי בעוה"ר חוצפא יסגי בכל יום... הקשבתי לעצת מתי סודי ואנשי שלומי באמרם שאיו לנו להחשיך עצמנו מלהוכיח את זולתנו כי אם במקום סכנה... ואמרתי ויהיה מה, ארוצה את דברי אל העדה בכללה, והאמת יהי' העד לעצמו השומע ישמע והחדל יחדל ואנכי את נפשי הצלתי"....

ואז התחיל מהומה גדולה כאשר הגאון רבי ענזיל מסטריא זצ"ל אשר היה מפורסם בגדלותו בתורה התחיל לשלוח מכתבים לכל גדולי הדור, ולא חשך שבט לשונו לשפוך דברים בוטים נגד הגאון מהרש"ק באופן נורא ואיום, ומכאן ההבערה ללהב יצאת במלוא עוזה. והרבה גדולי הדור היו מעורבים בה כגון הגאון רבי אהרן משה טויבש זצ"ל אב"ד יאם בעל שו"ת תועפות ראם, הגאון רבי אברהם תאומים זצ"ל בעל שו"ת חסד לאברהם, הגאון רבי משה שלמה אב"ד נאשלעסק ופארצעווע בעל שו"ת חשק שלמה, הגאון רבי אלעזר הורוויטץ זצ"ל אב"ד ווינא בעל שו"ת יד אליעזר, והגאון המהר"ם א"ש ועוד.

ובספר תולדות שלמה (דף 62) כ': מה היה אחרית דבר השוחט, נדחה ממחיצתו חלף והלך לו והיה מוכרח לברוח למדינת גאליציאה, ובא אל העיר אשר הרב הצעיר הוא המחזיק בידו שוכן בתוכה, וישב אצלו כחצי שנה, מפתו אכל ומכוסו שתה, ונתפס שמה ע"ד עבירה ר"ל, והבזיון

שוחט וואס מענטשן האבן מרנן געווען אויף אים דער שוחט האט געהאט א שטארקע פארטיי וואס האט זיך אנגענומען פאר אים און ס'האט אויסגעבראכן א מחלוקה אין שטאט, די שטאטסלייט האבן מחליט געווען אז מ'וועט אנפרעגן ביי רבי שלמה קלוגער אויב מ'מעג עסן פון די שחיטה אדער נישט, און וואס רבי שלמה קלוגער וועט זאגן וועלן זיי פאלגן, רבי שלמה קלוגער איז אהינגעפארן און האט זיך דארט אויפגעהאלטן.

בשעת ער איז דארט געווען, האט ער גארנישט געזאגט מ'האט נישט געקענט ארויסבאקומען פון אים נישט להיתר און נישט לאיסור שפעטער ווען ער איז אהיימגעפארן, האט ער אפגעשריבן א תשובה אויף לאיסור אז מ'טאר נישט עסן פון די שחיטה, האט זיך אנגעהויבן א מערכה, צווישן די צד האוסרים און צד המתירים, די צד האוסרים האבן געזאגט אז רבי שלמה קלוגער האט דאך געפסק'נט לאיסור, און די צייט פון די שוחט האבן געטענה'ט אז אויב האלט ער אז ס'איז אסור, פארוואס האט ער געשוויגן בשעת ער איז דא געווען, זענען געווען גדולי ישראל דער מהר"י ענזיל[12] וואס האבן געזאגט אז וויבאלד ער איז דארט געווען, און ער האט געשוויגן, קען ער שוין גארנישט זאגן,[13] ער האט געטענה'ט אז וויבאלד ער האט מורא געהאט פונעם שוחט'ס פארטיי האט ער גארנישט געזאגט,[14] אפילו ס'איז געווען א פראבלעם מיט דעם שוחט.

אשר היה להרב מזה לא ישור ודחה אותו מביתו והיה הולך מדחי אל דחי עד שבא לארץ ישראל.

12 שמו המלא היה הגאון רבי יקותיאל אשר זלמן ענזיל ושם משפחתו היה צוזמיר, נולד ביום פטירת אביו ר' נחום אב"ד צוזמיר, נולד בעיר ראזדאל, היה חתן הרב יוסף אשר אהרנבערג אב"ד פרעמישלא, והיה מפורסם לגאון אדיר ולצדיק נשגב, משנת תקע"ה היה רבי ענזיל רב המחוז בסטריא, והחזיק גם ברבנות פשעמישלא מורשת אבותיו בה הושיב כראב"ד את הרב שמואל זאנוויל העלער, רבי ענזיל היה גם סוחר עשיר, חתניו היו גבירים ולומדים, אחד מהם ממלא מקומו בסטרי הגאן רבי אליהו מאיר הכהן ראזנבלום, ספר תשובותיו נדפס בשנת תרמ"ב ובתש"ל, רבי ענזיל נפטר בשביעי של פסח כ"א ניסן שנת תרי"ח, והיה תלמיד מובהק של הגאון בעל קצות החושן.

13 וזה לשונו של הגאון רבי ענזיל בתשובתו הנ"ל שכאן נראה שזה היה עיקר טענתו על הגאון המהרש"ק: ...בימי החורף שעבר התעוררו שוב קצת אנשים לסבת קנאת איש מרעהו ויוסיפו קול ערעור שרבו הכשרות על הטריפות יותר מדאי, ויטו לב קציני העיר ותקיפיה לשלוח לק"ק בראד ולקרוא להרב המו"ץ דשם שיבא וילך לבית המטבחיים וישגיח ויבחין לכל המעשים הנעשים שם בשו"ב, ולא מיחו בדבר השו"ב, והרבנים המורים וגם הבעה"ב המחזיקים בידם, כי היו באמונתם ובאומנתם של השו"ב וגם באמונת הרב המ"ץ שיבא שלא יצא דבר מכשול מלפניהם, ולא אחר הרב המו"ץ לבא העירה, וישב שמה כמו ג' שבועות ובכל יום ויום הי' מתהלך לבית המטבחיים, והיה עומד על השחיטות ועל הבדיקות, ואמר על כשר כשר ועל טריפה טריפה, ולא מצא מקום אף פעם אחת לעורר ולהטיל מום בעבודת השו"ב, גם לא כיהה בכל אנשי הקהל מלאכול בשר מבדיקתו של השו"ב ר"א הנ"ל כאשר היה מימי קדם, כי לא נשמע שמץ דבר פסול על זה, ואחר אשר שב הרב המו"ץ לביתו, הניף ידו בעיים רוחו, ויכתב מרורות על השו"ב ר"א הנ"ל, וגער על כל יושבי הקהלה לבלתי אכול משו"ב ר"א הנ"ל, ולהעבירו ממלאכתו ואומנתו ולקפח את שוקיו ושלא למנותו עוד לשו"ב כל ימיו"...עכ"ל.

אגב, עיי' בס' תולדות שלמה שפעם אחת ישב אצלו הראש הקהל ותוך כדי שיחה אמר לרבי שלמה, רבינו, הכל יודעים אותי לשומר סוד, מבקש אני איפוא את כבוד תורתו שיאמר לי מה דינו של שוחט זה, חייך רבי שלמה ואמר לו, מקנא אני בו שיש לו מידה טובה כזו להיות שומר סוד, אנסה גם אני ללכת בדרכיו של מר ולא אגלה סוד של אחרים.

14 וזה לשונו של הגאון רבי שלמה (בשו"ת טוב טעם ודעת בקונ' הנקרא פתחי שערים): ..."באתי להתנצל שלא יקשה לכם על השתיקה שלי מתחלה ועד סוף, הנה מה שקבלתי עלי לשתוק מתחלה, הוא כי אמרתי אני בלבי אם החשד דשוחט הי' מצד חסרון ידיעתו, אבל לבו תמים ביראת אלקים, אז הי' די במה שילמדנו כדת מה לעשות, ושב ורפא לו לעשות כהוגן, אחרי שהוא בעצם ירא את ה', אך האיש הזה אינו נחשב בחסרון ידיעה, וכאשר הכרתי בו אח"כ כשכל מעשיו אינם מצד חסרון ידיעה רק כפשיעה בשאט נפש, א"כ מה בצע שידע מה שרע בעיני לא ישיב לעשות כן רק בפניי... ומה ששתקתי אח"כ והנחתי לאחינו לאכול מרק פיגוליו, אמרתי יהיו למשען לי מאמר חז"ל במנחות (צ"ט) ביטולה של תורה זו יסודה שנאמר אשר שברת, יישר כחך ששברת, אין לנו רעה גדולה משבירת הלוחות וביטול כל התורה ח"ו ושמח לעשות כי בטולה זו יסודה, ועוד אמרו מוטב שיחלל שבת א' כדי שישמור שבתות הרבה, ואמרתי אם אצא לריב ירבה המחלוקת בפני ויתבטל כל הענין".

וממשיך שם וכותב - ומה גם כי אני עובר אורח ובאתי בימים, ויודע אינש בנפשו, יודע אני אם אהיה מעוכב יום אחד ח"ו יותר על איזה עיקול וטענה ח"ו עלי, אני מסכין את נפשי ח"ו, ואיני חס על חיי ועל חיי זרעי התלויין בי כמעט יהי' ח"ו כפתע ביני ובין המות... ועכ"פ על זה סמכתי אני במה ששמתי לפי מחסום בעוד רשע לנגדי... ולא גליתי על חטאיו מיד, ובאמת כי היה בלבי כאש בוערת במה שראיתי שהוא מאכיל טרפות הוכרחתי לשתוק".

אבל האמת אני מעיד שמעולם לא ראיתי מאכיל טרפות כזה הן בענין בדיקת פנים, כי זהו עדות המתקיים בידיעה בלא ראיה, לפי ערך הבהמות הנשחטות פה קהלתנו, כי הם בערך שבעים בכל שבוע, ולא שכיח בהן ריאה בלא סירכא, וברובם יש הרבה סירכות בכל ריאה ובקהלתם שכיח בלא סירכות, אף אלו ריאות שיש בהן אין בהן רק אחת אחת, ובוודאי מנתקן בפנים, כמה דאפשר ולזכרון בעלמא משייר אחת או שתיים, ובזה ימים ידברו ורוב שנים המתעסקות בזה הענין המה ידברו"... וכך ממשיך להוכיח את גודל הזהנות שראה אצל השוחט הנ"ל.

וכן כותב בהמשך התשובה ...והנה אני בכל יום שהייתי הולך אל בית המטבחיים ציינתי לי כמה רעות, ואוי לעינים שכך רואות וכל הכתוב הוא כמוס עמדי חתום באוצרותי... כי יאמרו למה שתקתי על רעות כאלה... כי מכיר אני את חולשת כחי כי אם ח"ו הייתי מעוכב יום או יומים על ידי איזה קובלנא לא יכולתי עמוד, ומה גם המסירה במדינתכם

כל הזכויות שמורות ©

רבי שלמה קלוגער האט געשריבן דעמאלטס א בריוו צום מהר"ם א"ש, ס׳איז געדרוקט אין ספר פתחי שערים, און אויף דעם איז געקומען די תשובה וואס איז אין אמרי א"ש פונעם מהר"ם א"ש אנפאנג חלק יורה דעה.[15]

ס׳איז געווען א איד וואס האט געבעטן פון רבי שלמה קלוגער אז ער זאל אים פארהערן און אים געבן א כתב ׳הורמנא׳, האט רבי שלמה קלוגער געענטפערט אין א בריוו, אז ווען ער איז נישט געווען, האט אים ר׳ מאיר׳ל מפרעמישלאן געזאגט אז די סיבה פארוואס ער איז נישט געווען איז, ווייל ער גיבט צו לייכט הורמנא,[16] במילא זאל ער מער נישט געבן קיין הורמנא, שרייבט רבי שלמה קלוגער ׳ואף כי איני מאמין לדבריו, מכל מקום למיחש מיהא בעי׳.[17]

ס׳איז אויך דא א הספד פון רבי שלמה קלוגער אויף רבי מאיר׳ל פרעמישלאנער.[18]

וועז רבי שלמה קלוגער איז אוועק האט דער בית יצחק געהאלטן א הספד אויף אים, און בתוך הדברים רעדט ער איבער די דעמאלטדיגע מחלוקה צווישן צאנז און סאדיגורא, ס׳איז זייער אינטערסאנט ווי אזוי ער גייט אריין אין דעם ענין, ער נעמט א שטעלונג אז די זענען היילig און די זענען היילig, ס׳האט פאסירט דעמאלט א מעשה אז איינער פון די ריזשינער קינדער האט געגליטשט, און איז אוועק געפארן קיין טשערנאוויץ, ס׳האט נישט געטויגט האבן די צאנזער חסידים - זיי זענען געווען זייער שארף קעגן ריזשין - געזאגט אויף דעם אז "כל דבר שהיה בכלל, ויצא מן הכלל לא ללמד על עצמו יצא אלא ללמד על הכלל כלו יצא", דאס ווייזט אויף אלע אנדערע קינדער אויך, זאגט דער בית יצחק חלילה אזוי צו זאגן "כל דבר" וכו׳. נאר מ׳דארף זאגן "כל דבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל שלא כענינו". ס׳איז זייער אינטערסאנט ווי ער האט אריינגעמישט די ענין אינעם הספד, ער זאגט אז די זענען היילig און די זענען היילig.

---

15 בנקלה היא אם באמת ואם בשקר.... ולכן לפי דעתי ראוי לאסרו לגמרי לבל יהי׳ לו חלק ונחלה בעבודת ה׳...

הגאון רבי שלמה כתב אז להמהר"ם א"ש "בשנת תר"ג היה ליל הושענא רבה מוצאי שבת, וכמובן שלא הכינו בהמות בעוד יום למען לשחטם בליל הוש"ר, רק בלילה הכינו, ושחט בלילה ההוא פ"ג בהמות, והוא רק הוא מיעך הסירכות מכולם, והיו ע"ו כשרות וז׳ טריפות, ובעת מנחה קודם הלילה שתה ביטטעל יין משליש, ובלילה לקח עמו לבית המטבחיים שני ביטלין"...

ועיין בתשו׳ הגאון המהר"ם א"ש להגאון רבי עגיל "אבל מה שכתב הרב הגאון המו"ץ נר"ו כי בחצי שעה בדק ל"ו ריאות, והלך עוד בתוך זה הזמן לחוץ לצוות להביא ריאות אחרות, וכפי הנראה אין מכחישים אותו, ורע בעיני מאד שלא יתמהמה בהסרת הסירכות ובדיקתה אם אינה מבצבצת שיעור מינוטא אחת, אין זה כלל מעשה חרד על דבר ה׳, למה ימהר ויחוש מעשהו, מה לנו לאומנות ידו, ומה שבחו בזה כי אם לפני הקצבים דנטיעה מקציץ רגליהן (בביצה כ"ח ע"ב איתא "נטיעה מקטע רגליהן דקצבי"), הלא לתפארת יהי׳ לו אם במתון ולאט יתנהל בבדיקתו, וכנראה שזה גרם להשוחט ההוא שכל מעשיו לא ישרו בעיניו"...

...וא"כ עכ"פ אם יבוא לפני הרב הגאון האוסר ויקבל דברי חבירות ויוסף עוד באלה ובשבועה שיהי׳ מתון ולאט יתנהל בבדיקות הריאות, ראוי לקרבו, ואם יעשה כן לפענ"ד נכון שיחזירהו על מקומו וישיבו על כנו כבראשונה...

ויש לציין שהגאון המהר"ם א"ש שעמד במקצת הדברים לצידו של ענגיל כתב בנוגע לשתיקה זו בזה"ל: ..."ובעיקר דבריו של הגאון המורה יש ריעותא גדולה במה שהיה שם לערך ג׳ שבועות וראה ושתק והניח לפי דעתו להאכיל טרפות לישראל באמת הוא פלא ונעשה אויביו כרשע... ויתכן שהי׳ מורך בלבבו מפני המסירות דשכיח הרבה במקצת מקומות אשר בשוט לשונם יפילו אותו ח"ו בתוא מכמר... ומ"מ מי שאינו מאמין לדברי הרב הגאון המורה נר"ו מפני זה אין ספק שמותר לאכול משחיטתו של השו"ב ההוא"... עכ"ל.

ועל כן כתב לו הגאון רבי שלמה ..."ואני בעצמי ביום התחלתי נסיעתי מפה בא אלי פאשקווייל מברדיטשוב לבל אבוא שמה כי ימסרו אותי עד מאד"... ואם ח"ו הייתי שם לא הייתי יוצא משם זמן טובא, והיו נותנים הודעא אם הי׳ זוכין לשלח אותי חפשי והי׳ מוכרחים להשאירו על כנו"... וכנראה שאין כת"ר בקי באופיא של מדינת רוסיא אשר מכח עלה נדף יאסרו בנחשתיים עד צוואר יגיע בהמשך זמן רב"..

ובעת נסעי ביום א׳ בבוקר טרם יכיר איש את רעהו, והמה בקשו ממני להיות נשאר עד עת הצהרים ולא רציתי, והנה אחר נסעי עוף השמים הוליך את הקול ונשמע כי נסעתי סר וזעף על השוחט, ותיכף הלך הפאקטיר ומחזיק הבשר ומסר אותי ואת הגבירים דשם על עסקי נפשות, וכתבו אלי הגבירים כי אני כמלאך אלקים ורוח ה׳ היה כי נסעתי בבוקר השכם, כי עדיין לא הרחקתי מהעיר מסרו אותי"...

16 עי׳ בס׳ פנים מאירים (אות ל"ז) שמביא מכתב כעי"ז מכת"י רבי שלמה קלוגער וז"ל: ...ונידון שאלתו ליתן לו סמיכה, הנה בזה אין בידי למלאות מבוקשו, כי קבלתי עלי לא ליתן סמיכה לשום אדם בעולם, כי בשנת תר"ה נתקבלתי לרב בק׳ בערז׳אן, ותיכף בבואי נפלתי בחולאת גדול, כפסע היה ביני ובין המות, ׳ושלח אלי צדיק אחד אשר גם בעיני היה צדיק גדול׳ ואמר לי ע"י שלוחו כי עשוהו מן השמים שליח לומר לי שאקבל עלי שלא ליתן סמיכה לשום אדם, ואחזור לבריאותו. וקבלתי עלי אז בעת חליי, ותודה לה׳ חזרתי לבריאותי אז, וכיון שקבלתי עלי וראיתי שהוחזרתי לגופי, אולי הוא מן השי"ת, ואיך אבטל קבלתי, לכן מאז והלאה איני נותן סמיכה לשום אדם בעולם, ועמו הסליחה לדוני לכף זכות, ואם יחקור וידרוש על הדבר יוודע לו שכן הוא האמת... עכ"ל.

17 עיין בהקדמת שו"ת תירוש ויצהר (מהגאון רבי צבי יחזקאל מיכלזאהן ז"ל אב"ד פלונסק) שכותב (בהערה למטה) בזה הלשון:

בהיותי בקארלסבאד בפרוץ המלחמה, היו שם בין הפליטים מקראקא ידידי הגאון רבי יצחק כ"ץ ראפאפארט ז"ל (חתן הגה"ק מביאלא זצ"ל) וסיפר לי שמונח תחת ידו כתב יד קדשו של הגאון מהרש"ק קלוגער זצ"ל מבראד שכתב אל אביו הגאון רבי שבתי רפאפארט זצ"ל אבד"ק דאמבראווא, שביקש ע"י מכתב מהגרש"ק שישלח לו היתר הוראה כי הכירו כבר פנים אל פנים בהוראה, והשיב לו הגרש"ק במכתב וזה תוכנו:

הנה השגתי מכתב מהרה"צ ר"מ מפרעמישלאן שכותב אלי, הייתי אתמול בשמים וראיתי על כבוד תורתו קטרוג גדול, איך שהוא נותן הוראות בנקל לכל דורש, ונגזר עליו מיתה חס ושלום, ואנכי המלצתי עליו ואמרתי כי אפעל אצל כבוד תורתו שלא יהמר עוד לתת סמיכה, ואם אמנם אינני מאמין כ"כ בדבריו, עם כל זה למיחש מיהא בעי, על כן קשה עלי לתת היתר הוראות, רק אדעתא דגברא רבא כמוהו לא עשיתי גדר, כי הוא בודאי יורה יורה ידין ידין וכו׳.... ע"כ תוכן המכתב ולא הלשון ממש, כי המכתב השאיר בביתו בקראקא, עכ"ד.

ואגב עיין בהקדמת הספר משמרת שלום (ח"ב) שסיפר לו הגאון המהרש"ם מבעזראזן כי בעת שקיבל הוראה מהגה"מהרש"ק מבראד זצ"ל, כשהלך ללוותו שאל אותו כללי הוראה אתה יודע, והוא דימה ששאל אותו אם למד כללי הוראה המובאים בש"ך יו"ד (סוס"י רמ"ב), והשיב לו אדרבה שאדמו"ר ישאל אותי בזה, והשיב לו הג׳ מהרש"ק, כלל גדול אומר לך שבעל הוראה צריך לבקש מהשי"ת, ויאמר עיני לשמיא נטלית רבוש"ע אתה תצילני ממכשול בהוראה, והוא בברכות (פ"ד מ"ב) תפילת רבי נחוניא בן הקנה וכו׳, עי"ש עוד.

18 עיין בקובץ כרם שלמה (באבוב) שמעתיק מכתב ששלחו ראשי קהילת פאלטיטשאן בשנת תר"ו להרה"ק רבי מאיר מפרעמישלאן זי"ע ומתארים בו שהוא הציע לפניהם שיקחו את הגאון רבי שלמה קלוגער זצ"ל לאב"ד בעירם, ורצו למלאות רצונו הקדוש, אך אח"כ סירב הגאון המהרש"ק לבוא, עיי"ש באריכות.

כן ידוע שפע"א נפגשו הרה"ק ר׳ מאיר מפרעמישלאן זי"ע עם הגאון ר׳ שלמה קלוגער בדרך, ונתוועדו שניהם בכפר אחד הסמוך לזלאטשוב כאשר באו לאותו כפר התאכסן הרה"ק מפרעמישלאן בבית אחד והגאון ר׳ שלמה קלוגער בבית אחר, שלח הרה"ק מפרעמישלאן את הגבאי שלו לשאול את הגאון מהרש"ק שיאמר על פי דין תורה מי מהם צריך לילך להקדים שלום לחבירו, השיב לו מהרש"ק כי עפ"י התורה צריך הרה"ק מפרעמישלאן ללכת להקדים לו שלום, עשה כן הרה"ק והלך להקביל את פני הגאון ר׳ שלמה קלוגער, אח"כ שאל אותו למקורה של הלכה זו, השיב לו מהרש"ק: דבר זה מפרשת יתרו למדנו שכתוב "ויצא משה לקראת חותנו וישאלו איש לרעהו לשלום" ופרש"י מי הקרוי איש, זה משה, והנה שם במדבר היו שניהם משה ויתרו בדרך ולמה הקדים משה לשאול לשלום יתרו, כסבור אני מפני שיתרו הלך מרחק רב ממדין ועד הנה, ומשה הלך דרך קצרה, לכן שאל משה תחילה בשלום יתרו, ובכן אני נסעתי מרחק רב מבראדי, וכבודו נסע רק איזה פרסאות מעירו על כן מגיע לי שלום קודם, אחר כך המתיקו סוד יחד על כמה ענינים, לפני פרידתם אמר הרה"ק מפרעמישלאן זי"ע כתוב בתורה: "ומלכי צדק מלך שלם הוציא לחם ויין והוא כהן לאל עליון", דכאשר שני הצדיקים מזדמנים ביחד, הרי האחד לומד מחבירו ומקבל ממנו את מידותיו הטובות והנה שם בן נח היה תמיד עוסק בתורה ועבודה בבית מדרשו, ולא היה נותן כלל דעתו על ענייני העולם הזה מאידך היתה מידתו העיקרית של אברהם אבינו הכנסת אורחים, שהיה פותח את דלתות ביתו בפני זרים מאכילם ומשקם וכך היה מקרבם אל תחת כנפי השכינה עתה משנדמנו שניהם יחד הרי ומלכי צדק מלך שלם הוציא לחם ויין, שהוא הוציא מאברהם אבינו את מידת הכנסת אורחים לתת לאנשים לאכול ולשתות מן הטוב והמובחר, והו"א אברהם למד מאת שם "כהן לאל עליון" להוסיף ולשקוד יותר על התורה והעבודה ככהן בבית המקדש, [ועי׳ מ"ש בזה כ"ק מרן רבינו זי"ל בעל ברך משה בפ׳ ויגש עמוד רפ"ה].

כל הזכויות שמורות ©

סיפורי קודש שסיפר כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א על

הגה"ק רבי שלמה מבאבוב זי"ע

יומא דהילולא קדישא א' תמוז

די וואך איז די יארצייט פון רבי שלמה'לע באבוב'ער. איך האב געהערט אז דער דברי חיים האט א נאמען געגעבן פארן אייניקל "חיים שלמה"... אז ער האט געגעבן דעם נאמען 'חיים' פאר אן אייניקל בחיים חיותו, כך שמעתי.[19]

ער איז געווען א זוהן פון רבי מאיר נתן וואס איז געווען א זוהן פונעם צאנזער רב, ער איז אוועק בחייו פונעם צאנזער רב, רבי שלמה'לע איז נאך געווען א קינד, דער צאנזער רב האט אים אויפגעצויגן. וועו רבי מאיר נתן איז אוועק האט דער צאנזער רב געזומען רבי שלמה'לע אויפן שויס און ער האט אים געזאגט, דו ווייסט וואס דו גייסט יעצט אנהייבן צו זאגן? "יתגדל ויתקדש שמיה רבה", ער האט אים אזוי אנגעווארעמט אז ער גייט זאגן קדיש.

ער איז אווען גאנץ יונג, ער איז געווען א געלונגענער מענטש, ער איז געווען א גרויסער תלמיד חכם. ער, אינאיינעם מיט'ן בארדיבויבער רב, זענען געווען די צוויי געלונגענע אייניקלעך פון דברי חיים נאך בחיים חיותו, זיי האבן מסדר געווען "שאלות ותשובות דברי חיים",[20] **אויפן באפעל פונעם דברי חיים זענען זיי געפארן קיין לעמבערג און עס דארט מסדר געווען, דער דברי חיים האט בשום אופן נישט געלאזט אויסמעקן אדער צולייגן,**[21] **ער האט געזאגט אויב זיי זעהן עפעס וואס מען דארפט אראפנעמען זאל מען נאר פאררינגלען, און די זעלבע זאך וועו מען וויל עפעס צולייגן זאל מען עס צולייגן איינערינגלט.**[22]

אין לעמבערג איז געווען די דרוק, דארט האט מען געדרוקט ספרים, דעם אבני צדק פונעם ייטב לב האט מען אויך געדרוקט אין לעמבערג.

ס'קוקט מיר אויס אז די רעגירונג האט נישט געלאזט דרוקן נאר אין לעמבערג,[23] **ווייל דארט האט מען געהאט א צענזור, און מ'האט געהאלטן א אויג, ממילא האט מען אלעס געדרוקט אין לעמבערג.**[24]

אינטערסאנט, ער ברענגט עס אראפ אין תשובות דברי חיים, כאילו עס וואלט געווען א צווייטער מענטש, ער שרייבט נישט 'כמו שכתבתי', נאר 'כמו שמבואר בספר...'.[25]

---

19 היינו באמירת ויקרא שמו בישראל אמר הרה"ק מצאנז זי"ע 'חיים שלמה', אבל אח"כ באמרו זה הקטן גדול יהיה, אמר רק השם 'שלמה', וע"כ לא נשאר עם השם חיים.

20 ואגב, עיי' בס' פי צדיק (עמ' ר"צ) מביא: מכתב מהגה"צ מהר"י לייזער ז"ל מפשעווארסק וז"ל: הנה כמדומה ששמעתי זאת מחותני הה"צ שליט"א (ה"ה רבי איציקל ז"ל) ששמע מכ"ק מורי ורבי הגה"ק מקאלאשיטץ ז"ל הי"ד שרבינו הגדול מצאנז זיע"א צוה והזהיר לנכדו הגה"צ מהר"מ רב דבארדיוב ז"ל שכל זמן ההדפסה יהי' נזהרים ממגע נכרי שלא יגע נכרי בהכתב ובמה שמדפיסין, ואמר הרב מבארדיוב שדבר זה קיים הגם שהי' קשה לו, ע"כ.

21 כן כתבו נכדי הרה"ק מצאנז בעת ההדפסה השניה: ויען כי הדפסה הראשונה היה במהירות ושלא בביתינו... וגם כל אלה הרהבנו בנפשנו יען בעת מסר לנו אא"ז המחבר זללה"ה אמר לנו כי מרשה אותנו להגי' כפי שכלינו... ע"ש.

22 וזה לשון הרה"ק רבי שלמה מבאבוב והרה"ק רבי משה מבארדיוב ז"ל אשר נתמנו ע"י זקינם הק' מצאנז זי"ע לסדר ספרו, וכותבים בהדפסה ראשונה בזה"ל: לאשר נמסר לנו מאת אא"ז הה"צ שליט"א הכתבים להדפיסם פ"ק לבוב, ובעת ההגה"ה ראינו הרבה פעמים טעותים בהעתקה לדעתינו, גם הציונים והמראה מקומות נחסרו הרבה, ולאשר שלא הי' בכדי שילך ויבא לשאול בכל פעם את מרן א"א זקינינו מו"ר שליט"א, גלל כן הוכרחנו לתקן כפי שכלינו, אך לא שנינו מהעתקה הנמסר לנו ורק את אשר הי' נראה לנו ליתור או לט"ס רשמנו בשני חצאי לבנה עגולה כזה ( ), ואת אשר הוספנו לעת הצורך רשמנו בין שני חצאי מרובעים כזה [ ] למען יראה המעיין ויבחר, עכ"ל.

23 עיין בס' י"ג אורות (ח"א עמ' כ"ד) שבעת הדפסת שו"ת דברי חיים נזדמן הגאון בעל שואל ומשיב בבית הדפוס והביט בהכתבים, נענה ואמר לנכדי רבינו שנתעסקו בעבודת הדפוס ה"ה הגה"ק רבי משה מבארדיוב והגה"ק רבי שלמה מבאבוב, זקינכם מרמה אתכם, כי לפי האמת אינו רבי אלא גדול בתורה, דהרב מלעמבערג חשב דרבי המתעסק בעבודה וטרוד עם צרכי בני ישראל וכדומה אינו עוסק בעריכת תשובות עמוקות כאלו.

24 עיין בס' דברים ערבים (עמ' 173) שמביא סיפור נורא מא' מתלמידי הרה"ק הבני יששכר בשם יוסף טארלער שנתמנה לראש הצענאר בעיר לעמבערג, עיי"ש.

ויש לציין שבקובץ "כרם שלמה" (שנה א' חוברת ו') נדפסו הגהותיו של הגאון ר' יוסף שאול זצ"ל מלבוב בעה"מ שואל ומשיב על ס' דברי חיים להגה"ק מצאנז על שמות אנשים ונשים, שנעתקו מגליון ספר דברי חיים שהיה נמצא באוצרו של הגה"צ ר' אהרן ארי' כ"ץ ז"ל, ונדפסו עתה שנית בתוך ס' דברי חיים על הגליון.

וכגון שבא' המקומות כתב הגה"ק מצאנז בדבר שם הינדא שהוא נגזר מצירוף של שם הקדוש אדנ"י עיי"ש. וכתב עליו הגרי"ש וז"ל: "נפלאתי מאד ע"ז דאיך אפשר שיהי' שם נקבה על שם אדנ"י, וחלילה חלילה לומר כן הס מלהזכיר".

וכתב שם האדמו"ר מהר"ש מבאבוב ז"ל לתרץ דברי זקינו, והביא משאחז"ל במסכת מגילה שבתיה בת פרעה נקראת יהודיה על שם שכפרה בע"ז, דהיינו על שמו של הקב"ה, ע"ש.

ויש לציין מה שכ' בהקדמה לשו"ת תפארת אדם (מהגה"צ מטשיפקא ז"ל): ובעניי היה לי משא ומתן של הלכה פא"פ עם מרן בעל מנחת אלעזר זצ"ל והוא אמר לי שכתב שלא כדברי חיים, והוא לו נדפסה בשו"ת מנח"א ח"א סי כ"ח, ואני יישבתי לו כל הקושיות להצדיק דברי הגה"ק הדברי חיים וכתבתי זאת בקונטרס שלי וכו', ואח"כ בא אלי הדברי חיים בחלום ונתן לי תשואת חן ויישר כח על אשר יישבתי דבריו בדברי חיים מקושי' מנח"א הנ"ל, ואמר לכל העולם דער יוד איז א תלמיד חכם וצריך לקרבו ואני ברכתי עליו ברכת שהחיינו וכו'... עיי"ש באריכות.

ועיין בהסכמת הגה"צ רבי אלחנן היילפערין שליט"א על הס' משנת הדברי חיים וכה כותב: זכורני מימי ילדותי שמעתי מדו"ז הר"ר זאב וואלף ענגיל ז"ל מטורנא בעיניו ראה בין כת"י ספרי הג"ר יוסף ענגיל זלה"ה חיבור מיוחד ביאורים על הספה"ק דברי חיים שנאבד במלחמת השואה עם המון ספריו הרבים לדאבון לב כל שוחרי תושי'.

25 לדוגמא, עי' בשו"ת דברי חיים (ח"ב אבה"ע סי' ק"י) שכתב: הנה אתפלא מדוע לא ראיתם בספר דברי חיים בשער הניקוד (אות פת"ח חריף) שכתב בשם עזרת נשים להכשיר, הגם שחיפשתי כעת בספר עזרת נשים ולא מצאתי, מ"מ אין ראיה, דבודאי לא כיחש בעל המחבר דברי חיים וכו' - וכן (שם סי' קס"ו) שכתב: אודות הצריך עיון שמצא בספר דברי חיים (בשמות אנשים אות פ"ם ס"ק י"ב) הנה ידע מעלת כ"ת כי המחבר הלז לא נתכוון לקנטר ח"ו רק מה שלקוצר דעתיה יש לעיין בזה הענין כתב צריך עיון. - עוד זאת מצאנו (תשובות נוספות סי' י"ד) וזלש"ק: ומחמת כשלון כחי לא אוכל להאריך דברים אשר בלבבי, וגם בפלפול לא יכולתי להעיר, הגם שבספר דברי חיים (הל' מקוואות אות נ"ז) בא בארוכה, עוד הרבה לפלפל, רק אין בכחי להביא הדברים בכתב, ובפרט כי הכותב אשר עמי נחלה למאוד, ולזה קצרתי, עכ"ל.

כל הזכויות שמורות ©

באבוב איז גאנץ א קליין שטעטל אין גאליציע – רבי שלמה׳לע איז שוין געווארן א רב בחייו פונעם צאנזער רב אבער נישט אין באבוב, ער איז נאר געווען פארדעם רב אין ווישניצא און אין בוקאווסק.

ער איז געווען רב אין ווישניצא, בעפאר אים איז געווען רב דער ארי׳ דבי עילאי און דערנאך נאך צוויי רבנים, דערנאך איז געווען רב דארט רבי שלמה׳לע באבוב׳ער, קיין אייגער פון זיי האבן נישט געקענט אויסהאלטן דעם דרוק וואט מען האט זיי אזויפיל סוקירט. האט רבי שלמה׳לע באבוב׳ער אמאל געזאגט "קודם האט עטס געהאט א רב וואס איז געווען א גרויסער תלמיד חכם, און א גרויסע רבי, דאס איז דער ארי׳ דבי עילאי. ער האט נישט אויסגעהאלטן און אוועק געגאנגען איז געקומען אויף זיין פלאץ דער צוויטער רב דארט, איינער וואס איז געווען נישט אזא גרויסער רבי אבער א גרויסער תלמיד חכם, עטס האטס אים אבער אויך סוקירט און ער איז אוין־ אוועק געגאנגען, שפעטער איז געקומען א דריטער רב שוין א גרויסער רבי אבער נישט אזא גרויסער תלמיד חכם, זענט עטס אים אויך דערגאנגען די יארן איז ער אויר אוועק געגאנגען, און - האט רבי שלמה׳לע אויסגעפירט - בין דאך נישט קיין רבי, און נישט קיין תלמיד חכם - ער האט אזוי געזאגט אויף זיך - האב איך געמיינט אז איך וועל יא מצליח זיין, זעה איך אז דאס אויך נישט.

ווען ער איז געווען רב אין ביקאווסק, האט ער זיך דעמאלטס זייער ארומגעפלאגט מיט קינדער, ער האט געהאט צער גידול בנים, האט אים דער צאנז׳ער רב געזאגט אז ער זאל פארדעקן איין פענסטער פון זיין הויז, ווייל פון יענעם פענסטער קען מען זעהן דאס הויז פון רבי שלמה לייב מלענטשא, וואס ער האט געהאט א גרויסע מחלוקה מיטן ראפשיצער רב - רבי שלמה לייב איז געווען א הייליגער איד, ער איז געווען א תלמיד פונעם רבי׳ן פון לובלין זי״ע - און אזוי ווי דער צאנזער רב איז געווען א תלמיד פונעם ראפשיצער רב, האט ער געהאלטן אז דאס קומט פון זיין הקפדה, האט ער אים געהייסן אז ער זאל באדעקן די פענסטער ווי מען קען זעהן דאם הויז פון רבי שלמה לייב, און הפלא ופלא דעמאלטס האט ער טאקע אויפגעהערט צו האבן צו צער גידול בנים.

איך האב געהערט פונעם טאטן׳ן ז״ל, וואס ער האט דאס געהערט פון ר׳ שאול ראזענבערג, דער רב פון די שטאט ראצפערט - ער איז געווען א בעלזער חסיד, ער האט געברענגט דעם בעלזער רב קיין ראצפערט נאכן ערשטן וועלט קריג - וואס ביי אים האט פאסירט די מעשה. איינמאל איז געקומען א פרוי צו רבי שלמה׳לע באבוב׳ער און זיך באקלאגט אז איר מאן האט איר איבערגעלאזט, זי איז אן עגונה, און האט זייער געווייגט פאר אים אז ער זאל איר ארויסהעלפן, האט רבי שלמה אפגעשריבן א בריוו צו דעם אויבענדערמאנטן רבי שאול - נאך בעפאר ער איז געווען רב אין ראצפערט, דעמאלטס איז ער געווען רב צי דיין אין מאקאווא - ווי ער בעט אים ער זאל ארויסהעלפן די פרוי פון איר צרה, און ער געט די בריוו פאר די פרוי און ער זאגט איז זי זאל גיין אין די שטאט מאקאווא צו דעם רבי שאול ראזענבערג, און אים זאגן אז ער האט איר געשיקט צו אים און אים איבערגעבן די בריוו.

די פרוי נעמט די בריוו און גייט צו די שטאט מאקאווא, זי קומט אן צו רבי שאול און גיט אים איבער דעם בריוו, רבי שאול האט זיך זייער געווונדערט ווי אזוי זאל ער ארויסהעלפן די פרוי, פארוואס האט דער רבי איר געשיקט צו אים, ער האט נישט געהאט קיין האנונג וואס ער דארף טוהן, ער האט נישט געהאט געקענט פון פארדעם בכלל רבי שלמה באבוב׳ער, און ער פראבירט צו זאגן פאר די פרוי אז ער קען איר נישט העלפן, אבער די פרוי איז איינגע׳עקשנ׳ט, דער רבי האט איר געשיקט צו אים און זי וועט נישט אוועקגיין פון דא ביז זי וועט ווערן געהאלפן, ער האט נישט געהאט קיין ברירה האט ער איר געגעבן א שטוב אין שטאט, ווי זי זאל זיר אויפהאלטן אויף דערווייל.

דער רבי שאול איז געזיצן און געלערנט און זיין ווייב פלעגט עוסק זיין אין מסחר, דארט אין מאקאווא איז געוואקסן אסאך גוטע צוויבל - בכלל אין אונגארן פלעגט זיין זייער גוטע פירות - פלעגט זי האנדלען מיט צוויבל, און עס פלעגן כסדר קומען דארט מענטשן קויפן און פארקויפן צוויבל. איין טאג איז רבי שאול געזיצן און געלערנט אין בית המדרש, אויפאיינמאל רופט מען אים צום בית דין, ער קומט אהין, זעהט ער די פרוי מיט א מאן, הכלל די פרוי איז געזיצן ביי אים אין שטוב און קוקט ארויס פון פענסטער, האט זי געזעהן ווי עס קומט אן א וואגן אנגעלאדענט מיט צוויבל און שטעלט זיר אפ ביי דעם הויז, און אזוי ווי זי קוקט זיר גוט איין אין דעם בעל עגלה, זעהט זי אז דאס איז טאקע איר מאן, האט זי געמאכט א טומל אז זי זעהט איר מאן, האט מען דארט געהאלטן דעם מאן ביז מען האט מסדר געווען א גט, און ער האט איר געגעבן א גט כדת וכדין, און די פרוי איז באפרייט געווארן און איז צוריק אהיים געפארן.

ווען זי איז אנגעקומען איז זי געגאנגען צו רבי שלמה׳לע באבוב׳ער פארציילן די מעשה אז זי איז איז געהאלפן געווארן, האט רבי שלמה באבוב׳ער געשריבן א בריוו צו רבי שאול ראזענבערג, אין אים געזאגט א יישר כח פארן ארויס העלפן די פרוי פון איר צרה.

דער באבובער רב איז אוועק ראש חודש תמוז (הגה"ק רבי שלמה מבאבוב ז"ל הראשון) דער קרייזער רב (הגה"ק רבי אהרן מקרייז ז"ל) איז אויך אוועק ראש חודש. און דער גארליצער רב אויך

מ׳פארציילט אז זיי האבן געשמועסט צווישן זיך אמאל ביים ביי די יארציט כ"ה ניסן (ביומא דהילולא של מרן הגה"ק בעל דברי חיים ז"ל) די סעודה צוזאמען, האבן זיי מפליא געווען אז דער דברי חיים האט זיך אויסגעקליבן ניסן (להסתלק בחודש זו), ווען מ׳זאגט נישט קיין תחנון, זיי האבן געוועדט מיט אזא התפעלות אז ער האט זיך נישט געוואלט אריינלאזן וועגן תחנון, און אלע דריי זענען טאקע אוועק אום ראש חודש (הרה"ק מקרייז-צאנז נסתלק בר"ח אב תרס"ג, והרה"ק מבאבוב נסתלק בר"ח תמוז תרס"ה, ואחמ"כ נסתלק הרה"ק מגאדליץ בר"ח אדר תרס"ו).

דער קרייזער רב איז אוועק ראש חודש אב, די יאהרצייט פון אהרן הכהן, דער דברי חיים האט א נאמען געגעבן אהרן – דער קרייזער רב האט געהייסן אהרן – נאך אהרן הכהן, און ער האט געשריבן א בריוו פארן שווער (הגה"ק בעל הברוך טעם זצ"ל) אז עס איז אים געבוירן געווארן א יונגל און כ׳האב א נאמען געגעבן "אהרן" נאך אהרן הכהן, האט דער ברוך טעם געפרעגט "וכי ממשפחת גרים אתה", האסט נישט קיין נאמען נאך א זיידן, אז דו ביזט געגאנגען ביז אהרן הכהן, און למעשה איז ער טאקע נפטר געווארן ר"ח אב, די יארצייט פון אהרן הכהן.[26]

זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל אמן

[26] בשנת תרי"ז נתמנה ע"י אביו הק׳ לרב בצאנז, וסייע לו בניהול ענייני הרבנות, והיה נקרא "דער קרייזער רב" כדי להבחין בינו לבין אביו [קרייז היינו גליל] נסתלק בשבת ר"ח אב שנת תרס"ג ונטמן באוהל אביו הק׳, חלק קטן מדברי תורתו מובא בספר מגד ארץ, ועוד בספרים שונים.

כל הזכויות שמורות ©